

HRVATSKA

Korupcija u medijima (3)

Probrani novinari na besplatnom putu oko svijeta, od Meksika do Fidžija

Piše: **Saša Paparella** - 05.07.2021

U zlatno doba korumpiranog premijera **Ive Sanadera** prosječne su novinarske plaće bile za današnje uvjete nepojmljivo visoke, no kad bi se ponudilo i kakvo besplatno egzotično putovanje pride malo tko je takvu prigodu odbijao.

Na putu prema dolje

Uz petodnevno novinarsko putovanje u New York u organizaciji **American expressa**, koje smo spomenuli u prošlom nastavku, zapamćena su i putovanja na koje je predstavnike medija vodio

poduzetnik **Goranko Fižulić**. U veljači 2007. njegova je **Magma**, golema kompanija s 1500 zaposlenih i konsolidiranim prihodom većim od milijardu kuna, vodila novinarsku ekipu na Karibe, na snimanje materijala za svoj novi katalog. O tome nam je ostalo vrijedno svjedočanstvo iz pera tadašnje urednice **Nacionala Sine Karli** koja je u opširnoj reportaži podijelila svoje impresije o *"snimanju kataloga i editorijala koji će se odvijati plovidbom svjetskim morima, na najljepšim mjestima i plažama... Prva postaja bila je u studenome 2006. na otoku Lanzarote na Kanarima. Druga, početkom veljače na Karibima. Na otoku St. Martin boravila je šarolika grupa ljudi iz Hrvatske – novinara, fotografa, snimatelja, manekena, modnih gurua, stilista – koja je u organizaciji Magma sudjelovala u stvaranju novog modnog imidža i uživala u ljepotama Kariba"*, navodi urednica, koja je na Fižulićevoj jedrilici tijekom plovidbe uz karipski otok Tortolu, s njime napravila i intervju.

Krajem te iste, 2007. godine, bivši ministar gospodarstva ponovno vodi na put probranu novinarsku ekipu, ovog puta na tjedan dana uživanja u Fidžiju, slikovitom otočju u Tihom oceanu. Fidži je antipod Hrvatskoj, pa se do njega leti više od dva dana, uz presjedanja u Frankfurtu, Singapuru i Sydneyu. Izgleda da se iz Zagreba ponovno uputila ista novinarska posada, pa tako urednica Karli objavljuje novu reportažu o tuđem trošku.

"Fižulić je stigao morem, svojom 19-metarskom jedrilicom Karuba IV, a drugi avionima... Iza banera s natpisom Magma u predvorju Sheraton Fiji Resorta krio se još jedan egzotični poslovni izlet te poznate hrvatske tvrtke igračaka, mode i sporta koja je prije dva mjeseca izišla i na svjetsku burzu. Fižulićev cilj je jedrilicom oploviti zemaljsku kuglu i zaustaviti se na 12 jedinstvenih lokacija gdje će se snimati nove kolekcije. Najavio je da će putovanje trajati dvije i pol godine – do travnja 2009. kad će cijela priča završiti u Mediteranu, a editorijali će biti snimljeni na najljepšim mjestima kao što su Fiji, Polinezija, Novi Zeland ili Nova Gvineja", najavljeno je. Do Polinezije ti hrvatski avanturisti nikad nisu stigli – besplatni put oko svijeta nakon Fidžija naprasno im je prekinula svjetska gospodarska kriza.

Goranku Fižuliću poslali smo upit koliko je novca tada potrošio na put, smještaj i druge troškove novinara na Karibima i Fidžiju, te – nije li ih time korumpirao? *"Ne izvlačim se, ali Magma je tada bila toliko velika da čak ni ne znam tko je sve putovao jer to nije bilo u domeni mojih odluka. Naši odnosi s medijskim kućama bili su vrlo razvijeni, bili smo stvarno veliki oglašivač, a to je bila modna kampanja"*, odgovorio nam je kratko.

Najniža cijena povratne karte za jednog novinara do Fidžija koju smo ovih dana našli na internetu je desetak tisuća kuna, čemu treba dodati troškove hrane i skupog smještaja. Toliko ulaganje u novinare Fižuliću se ipak nije dugoročno isplatilo, pa upravo Nacional početkom 2012., u vrijeme poslovnog sloma Magma, objavljuje tekst pod naslovom **'Tvrtka na izdisaju, a šef glumi velikog morskog vuka'**.

"Nedostatak menadžerske sposobnosti kumovao je raspadu carstva nekad uzornog poslodavca Goranka Fižulića – čeličnom rukom apsolutista vođenu ekspanziju poslovanja bez granica prekinula je recesija... Magma se nalazi u ovakvom stanju zbog njegove taštine i nesposobnosti", zaključio je tada Nacional. Tekst je doduše napisao novinar koji nije putovao na Fižulićev račun. Možda je ipak trebao unajmiti cijeli čarter?

Prva (i zadnja) reakcija HND-a u vezi sponzoriranih putovanja

Ekonomska kriza 2008. je zadugo pokosila svaku pomisao na besplatnu egzotiku, pa se sljedeća prigoda za neko interkontinentalno putovanje kooperativnim novinarima ukazala tek krajem 2014., kad ih je **Agrokor** odveo u Meksiko, da izbliza vide kako njihov tamošnji partner, **Karisma Hotels**, tamo gradi luksuzne hotele i resorte. Putnici su bili novinari **EPH i Styrije**.

Zbog 'slučaja Meksiko' priopćenjem je reagirao **HND**, na poticaj svoje tadašnje potpredsjednice **Slavice Lukić**. "Izravan povod nije bio izričito naveden u našem priopćenju, a HND je tada prvi i dosad nažalost zadnji put javno pozvao novinare da ne pristaju na sponzorirana putovanja, jer je riječ o koruptivnoj praksi koja dovodi u pitanje njihovu neovisnost. U Meksiko su putovali mahom novinari koji prate gospodarstvo, koji su uz ostalo pisali i o koncernu Agrokor dok je bio u Todoricevu vlasništvu, a neki od njih su se kasnije, nakon Todoriceva prisilnog odlaska iz te kompanije, prometnuli u eminentne tumače procesa njezinog restrukturiranja", podsjeća Slavica Lukić.

To je priopćenje, kao i sva ostala, po funkciji potpisao tadašnji predsjednik HND-a **Zdenko Duka**.

"Njegova objava, međutim, pojedinim članovima HND-a nije dobro sjela", prisjeća se Lukić. "U raspravi pokrenutoj na internoj HND-ovoj mejling listi novinar jednog dnevnog lista žestoko me prozvao kao poticateljicu toga priopćenja tvrdeći da svoje kolege želim onemogućiti u jedinom načinu da negdje otputuju i obave svoj novinarski posao! Bila sam zapanjena kako sadržajem tako i tonom toga napada, a još više otvorenim ili manje otvorenim slaganjem dijela kolega s tim napadom i izostankom konstruktivne i suvisle rasprave unutar tijela HND-a o problemu novinarskih putovanja koje financiraju tvrtke i banke o kojima novinari pišu. Moja namjera jest bila tim priopćenjem unutar HND-a potaknuti raspravu o problemu o kojem se godinama složno šuti, ali raspravu koja bi kod novinara osvijestila činjenicu da su sponzorirana putovanja nedopustiva novinarska praksa, a urednicima i nakladnicima dala do znanja da će HND ubuduće na takvu praksu javno upozoravati. Međutim, nakon objave toga priopćenja sve je stalo i HND je

o praksi sponzoriranih putovanja ponovo zašutio. Šutnja kao što vidimo traje sve do danas”, zaključuje Slavica Lukić.

O besplatnom interkontinentalnom putovanju kritički je tada pisao **Hrvoje Šimičević**, navodeći kako je Karisma u nekoliko navrata vodila hrvatske novinare u Meksiko, *“i to baš neposredno prije nego bi krenuli u akvizicije na dubrovačkom području, poput kupnje **Hotela Koločep** posrnulog **Otoka znanja**. Nedavno su kupili i hotele Živogošće i obznanili da žele postati jak igrač u turizmu...Novinari i urednici koji razgledavaju turistički kompleks u Meksiku, u doglednoj bi budućnosti mogli pisati o nadolazećim poslovnim podvizima Agrokora, pa se postavlja pitanje koliko su ovakva putovanja za novinarsku struku moralno i etički podnošljiva”,* napisao je Šimičević na **H-alteru**.

Dubrovački novinar **Luko Brailo** tim je povodom izjavio da su se *“noinari iz Meksika vratili puni impresija, pišući dopadljive tekstove. Kad je međutim Karisma došla na Otok znanja, nije bilo nikakvog kritičkog teksta o tome što znači dolazak ove tvrtke na Koločep i zašto je došlo do problema s lokalnim stanovništvom”.*

S Brailom, predsjednikom nadzornog odbora HND-a, smo se čuli ovih dana, pa se prisjetio i jednog drugog slučaja, kad su ga investitori u kontroverzni projekt razvoja golfa na Srđu htjeli odvesti na studijsko putovanje u Portugal. Otišao je na put, pokazavši da se može postupiti i časno.

*“Početkom srpnja 2010. godine zagrebačka tvrtka **Razvoj golf**, u vlasništvu **Aarona Frenkela** i njegove supruge **Maje Brinar**, posredovanjem svoga prokurista **Ivana Kusalića** pozvala je skupinu dubrovačkih i zagrebačkih novinara (**Dubrovački vjesnik, Dubrovački list, HTV Studio Dubrovnik, Jutarnji list, Večernji list...**) na studijsko-edukativno putovanje u portugalsku pokrajinu Algarve, jednu od najuspješnijih europskih golferskih destinacija. Ne znam ni danas kako sam upao u tu ekipu, s obzirom da sam radio u tada još uvijek slobodnom **Novom Listu**. Naime, od samog starta projekta sam se prema tim golferskim ambicijama zauzimanja Srđa i apartmanizacije njegova platoa postavio vrlo skeptično postavljajući pitanja, javno na gradskim tribinama i kroz Novi list, tko će, primjerice, platiti troškove infrastrukture za planirani **Golf park Dubrovnik** koji su se tada procjenjivali na oko 630 milijuna kuna”,* prisjeća se Brailo.

U Portugalu sam shvatio da je golf na Srđu “skuža” za gradnju hotela

Pozivno pismo Razvoj golfa Brailo je uputio svom tadašnjem glavnom uredniku **Branku Mijiću**. Domaćini su snosili troškove avionskog putovanja i smještaja u Algarveu, a s Mijićem se dogovorio da otputuje i piše prema vlastitom nahođenju.

"Domaćin našoj novinarskoj grupi bio je **Krešo Macan**, čija je PR tvrtka **Manjgura** tada zastupala Razvoj golf. Čim smo stigli u Algarve, na prvom sastanku Macana sam pred svima upitao – imamo li mi ikakvih obveza prema Razvoju golfu kad se vratimo? Macan je odgovorio da nemamo, nego da smo došli kako bi u pokrajini s 30-tak golf resorta produbili naša saznanja o golfu. I evo što smo naučili: nakon obilaska triju golf resorta, a napose poslije sastanka u njihovoj Regionalnoj turističkoj zajednici, koja ima poseban odjel za golf biznis, spoznali smo da nema razvoja golf resorta bez gradnje i prodaje, odnosno iznajmljivanja apartmana i vila. Dakle, nema golfa bez nekretninskog biznisa, a golf tereni su tu samo u promidžbenoj funkciji. Nakon povratka, u Novom listu nisam ni slova izravno napisao o tom studijsko- edukativnom putovanju, ali sam saznanja prikupljena u tri dana koristio u mnogo navrata kasnije, kako u mojim novinama tako i na portalu **dubrovniknet.hr**, pišući protiv projekta Golf Park Dubrovnik. Već tada smo znali da je zamišljena gradnja terena s 18 i vježbališta od devet rupa samo loša skuža za planiranu i neostvarenu izgradnju niza hotela, apartmana i čak 26 vila na platou Srđa", kaže Brailo.

Čašćenje novinara na kraju nikome nije previše pomoglo. Golf tereni na Srđu nisu izgrađeni, Magme i Turbolimača više nema, American express je otišao iz Hrvatske.

Ivica Todorčić se povlači po sudovima, Agrokora ne postoji, a Fortenova je prodala svoj udjel u tvrtki Karisma hotels Adriatic.

Raspitali smo se u **Fortenovi** kakav je danas stav te sljednice Agrokora prema plaćanju novinara. Direktorica korporativnih komunikacija Fortenove **Anja Linić Sikavica** odgovorila nam je da je "Agrokora u završnoj fazi procesa likvidacije, a koji je rezultat neadekvatnog upravljanja i poslovanja u prošlosti, koju više nismo u mogućnosti komentirati. Što se tiče Fortenove grupe, mi poslujemo u skladu s Etičkim kodeksom grupe te internim pravilnicima korporativnog upravljanja koji definiraju odnose prema svim našim dionicima, uključujući i medije, u skladu s najvišim profesionalnim standardima i praksom".

Serijal članaka Korupcija u medijima napisan je uz financijsku potporu Agencije za elektroničke medije temeljem Programa ugovaranja novinarskih radova u elektroničkim publikacijama.

Saša Paparella

Rođen 1969. u Zagrebu, diplomirani politolog. Od 1992. do 1999. radio je u zagrebačkom dopisništvu Slobodne Dalmacije. Nakon toga, urednik je vanjske politike u dnevnom listu Republika (2000.), urednik u tjedniku Nacional (2000.-2002.), reporter u Poslovnom tjedniku (2002.-2005.), te reporter i istraživački novinar u dnevnom listu Business.hr (2005.- 2009.) i u Poslovnom dnevniku (2009. - 2020.). Sada je slobodni novinar. Sudjelovao je u projektima dokumentarnih filmova Gazda i Gazda-početak, redatelja Darija Juričana. U tjedniku Forum u srpnju 2012. objavio je tekst pod nazivom 'Državni prijatelj br. 1', dotad najpotpuniji prikaz karijere vodećeg hrvatskog poduzetnika Ivice Todorića (Agrokor). Temeljem tog teksta 2016. mu je Hrvatski centar za istraživačko novinarstvo i slobodu medija (HRCIN) objavio knjigu Gazda, koja je doživjela tri izdanja. Također je objavio i knjigu Gazda: početak, o Miroslavu Kutli.

